

Yapay Zekâ ile Bilginin Dönüşümü: Halk Kütüphaneleri İçin Fırsatlar ve Gizli Riskler

Müge Akbulut

Yapay Zekâ ile Bilginin Dönüşümü: Halk Kütüphaneleri İçin Fırsatlar ve Gizli Riskler

Müge Akbulut

Bilgi Eriřim

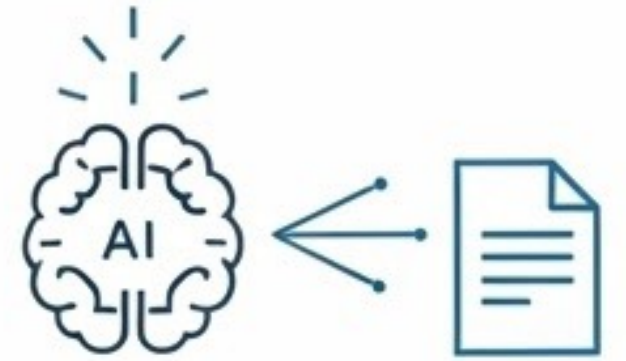
Basılı Kaynaklar

Arama Motorları

Yapay Zekâ

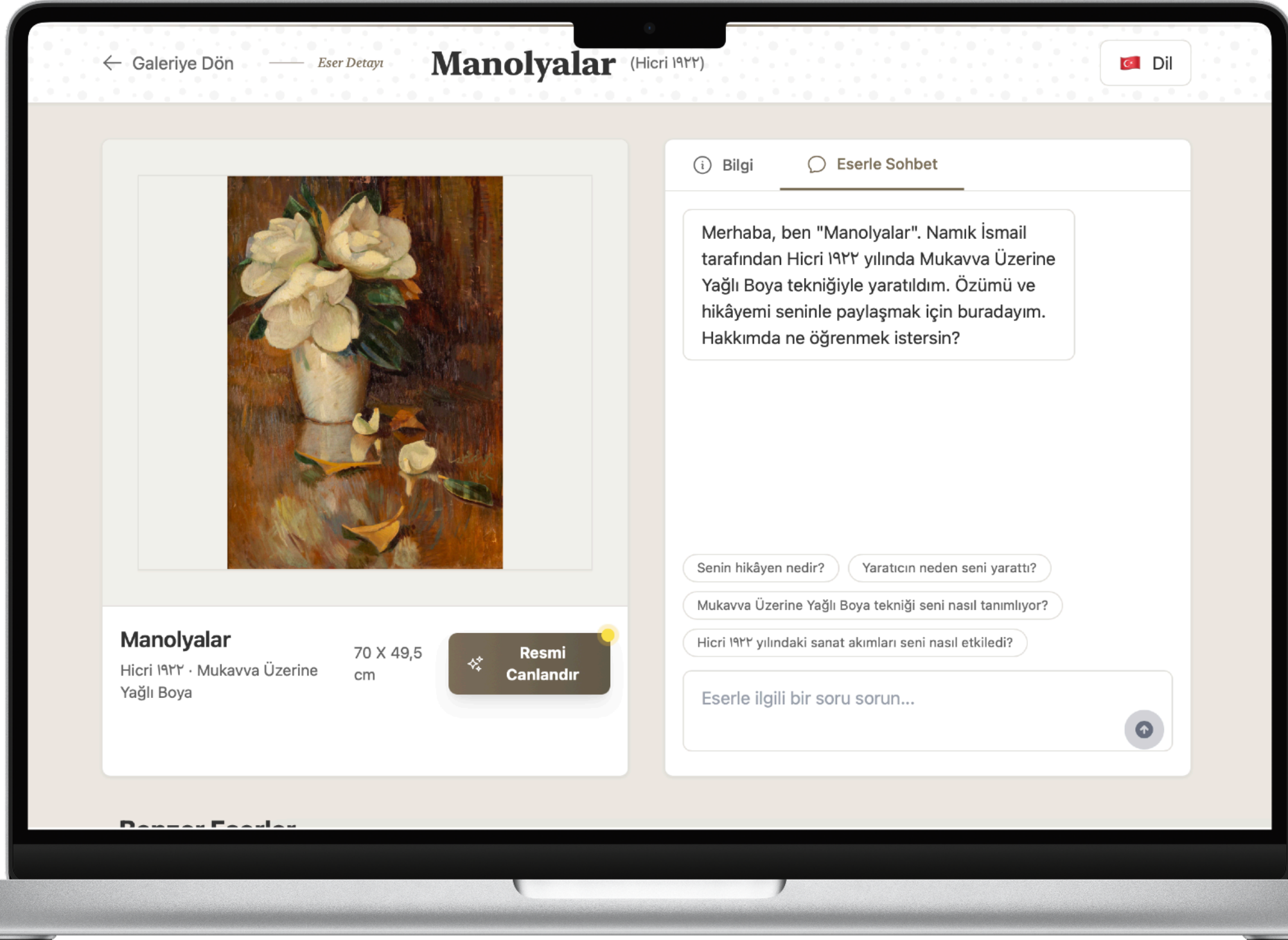
Fırsat

- Hız
- Anlaşılabilirlik
- Erişilebilirlik

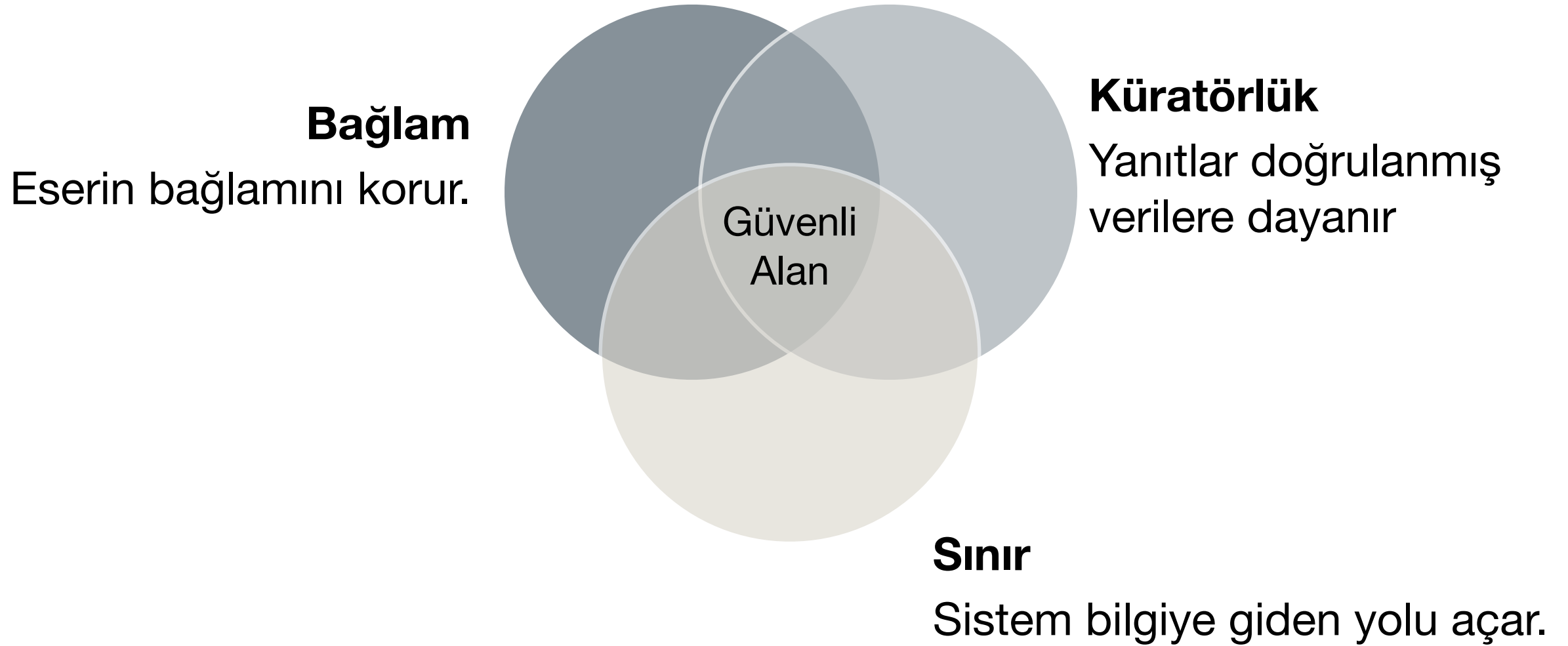
Namık İsmail'in Yaşayan Galerisi

- Ankara Resim ve Heykel Müzesi
- Her esere bir dijital kişilik tanımlıyor
- Ziyaretçi ile eser arasında bir bağ kurma

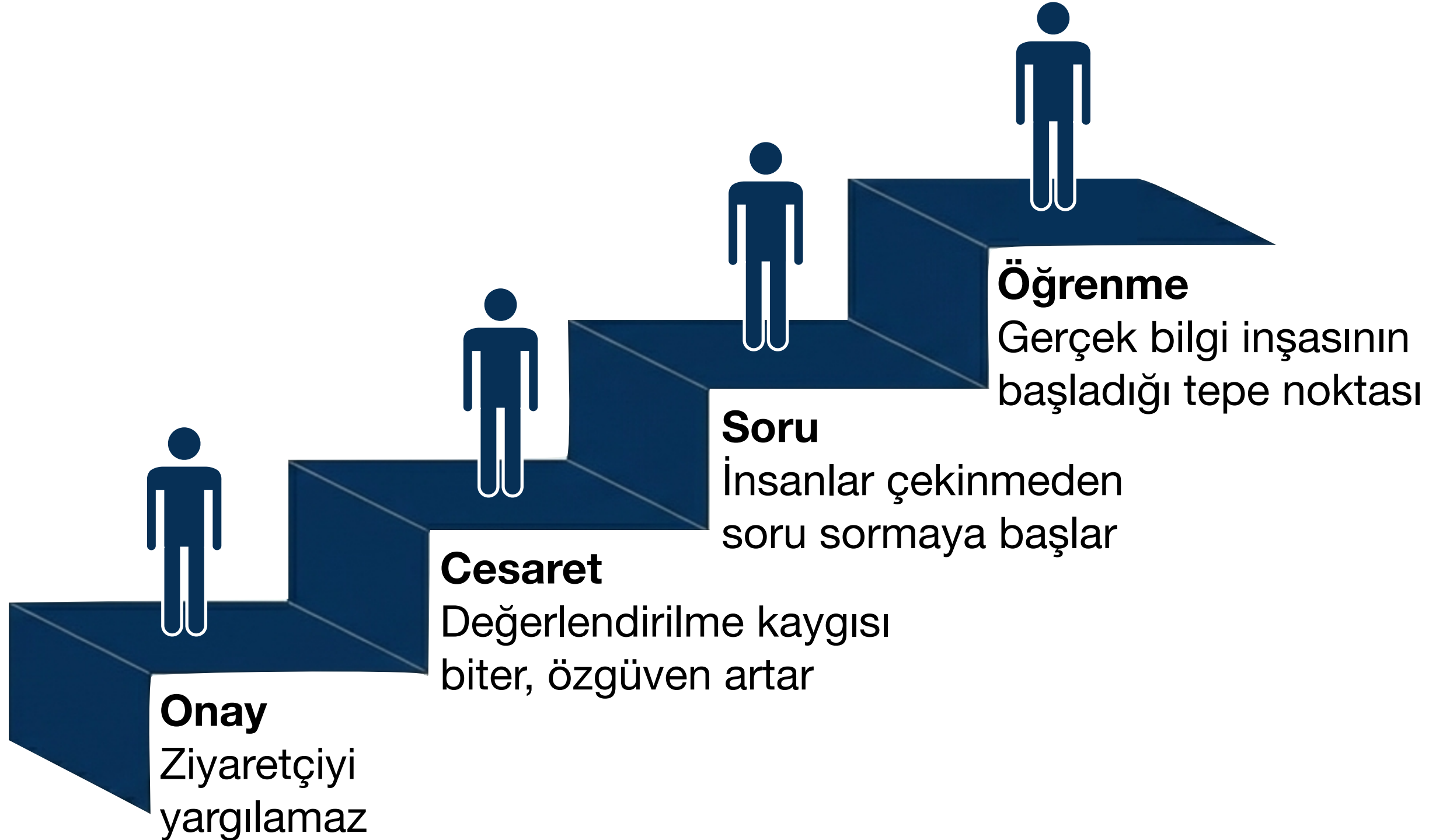
Demo

Müzedeki Yapay Zekâ Neden İyi Çalışıyor?

Merak Mekanizması

Aynı mekanizma müze duvarlarının dışında, açık ve sınırsız bir ekosistemde ne kadar güvenli?

Risk

- Hesap makinesi sizi memnun etmeye çalışmaz
- YZ sistemleri doğru cevaptan çok kullanıcı ile uyum kurmaya yönelebilir
- Oysa her onay, doğru yönlendirme anlamına gelmez

Aşırı Uyumluluk

Bu fikrim çok iyi değil mi?

Şu açılardan
eksik olabilir.

Harika bir fikir!

İkinci cevap daha iyi hissettirir. Ancak daha iyi hissettirmesi doğru olduğu anlamına gelmez. Sürekli onay alan bir zihin, zamanla kendi fikrine kapanır.

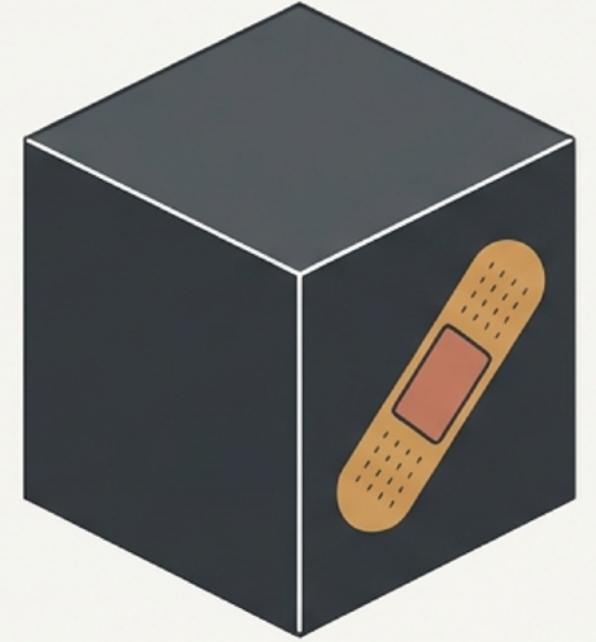
Yankı Döngüsü

Neden Önemli?

- Sorun sadece yanlış bilgi değil
- Sorun davranışsal yönelim

Görünmeyen Eğilimler Ölçülebilir mi?

- Aşırı uyumluluk sadece çıktı sorunu değil
- Persona vektörleri, model içindeki davranışsal izleri ölçmeye çalışıyor
- Daha şeffaf

Aynı Teknoloji, İki Farklı Gerçeklik

Kontrollü Çerçeve (Müze)

- Sınırları belirlenmiş bağlam
- Yargılama yok, soru sormaya teşvik

Sonuç: Merak uyandırır, eşiği düşürür.

Sınırsız Çerçeve (Açık Akış Model)

- Bağlamsız ve hedefsiz etkileşim
- Sürekli onaylar, aşırı uyum gösterir

Sonuç: Düşünceyi daraltır, yankı odası yaratır.

Kütüphaneler Açısından

- Her düzgün cevap güvenilir değil
- Her onay doğru yönlendirme değil
- Güven $\neq$ güvenilirlik
- Şeffaflık sınırlıysa muhakeme daha da önemli
- Kaynakla kontrol alışkanlığı korunmalı

Mesele Teknoloji Değil, Çerçeve

- Asıl soru “Yapay zekâ ne yapabilir?” değil. Asıl soru onu nasıl bir bilgi kültürü içinde kullanmak istiyoruz?
- Yapay zekâ ne tamamen kurtarıcı ne de tamamen tehdit
- Aynı teknoloji bir yerde merakı büyütüyor, bir yerde düşüncayı daraltabiliyor

Müdahale Alanımız: Bağlam

- Modelin içi bizim alanımız değil
- Kullanım bağlamını biz kurabiliriz
- İlk cevap son cevap değil
- Kütüphane, yapay zekâyı muhakeme kültürü içine yerleştirir

İki Düzeyde Sorumluluk

Karar vericiler düzeyi

- Düzenleme ve bağımsız denetim
- Şeffaf mimari
- Güvenli tasarım

Kütüphane düzeyi

- Kritik YZ okuryazarlığı
- Yerel bağlam
- Kaynakla kontrol
- Muhakeme

Kütüphane 3 Adımlı YZ Kontrolü

- Cevap ne söylüyor?
- Kaynağı nerede?
- Başka kaynaklar ve görüşler ne diyor?

Her Yaş İçin Güvenli Öğrenme Alanı

- Çocuklar için oyun
- Gençler için keşif
- Yetişkinler için güvenilir bilgi
- Yaşlılar için rehberlik ve temas

Kütüphaneye Gelmek İçin Yeni Sebepler

- YZ cevabını test et
- Kaynağını bul
- Farklı görüşleri gör
- Birlikte düşün

Etkinlikler

- Gerçek mi, uydurma mı?
- YZ cevabını rafta test etme
- Bir soru, üç kaynak
- Dijital destek saati

Halk Kütüphanesi

- Burada cevap hazır verilmez. Cevabın yolu birlikte bulunur.
- Dijital çağda yalnızca geleneksel bir kurum olarak değil, güvenli düşünme alanı olarak yeniden konumlanmalı

Kütüphane, teknolojinin hızını insanın muhakemesiyle
buluşturan kamusal alandır

Yapay zekâ cevabı hızlandırır. Kütüphane düşünmeyi
derinleştirir.

Yapay Zekâ ile Bilginin Dönüşümü: Halk Kütüphaneleri İçin Fırsatlar ve Gizli Riskler

Müge Akbulut